

www.e-rara.ch

**Q. Septimii Florentis Tertulliani Carthaginiensis presbyteri, Opera quae
hactenus reperiri potuerunt omnia**

**Tertullianus, Quintus Septimius Florens
Parisiis, 1608**

Stiftung der Werke von C.G.Jung, Zürich

Shelf Mark: Online

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-11127>

Adnotationes Iacobi Pamelii in librum de carne Christi.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

Ad. 1.
Ioan. 19.

C. xxv.

carnem, omnes disceptatores eius ferit: ¹⁸² Sicut & definiens ipsum quoque Christum vnum, multiformis Christi argumentatores quatit, qui alium faciunt Christum, alium Iesum: alium elapsum de medijs turbis, alium detentum: alium in secessu montis, in ambitu nubis sub tribus arbitris clarum, ¹⁸³ alium ceteris passuum, ignobilem: alium magnanimum, alium verò trepidantem: nouissimè alium passum, alium resuscitatum: ¹⁸⁴ per quod suam quoque in alia carne resurrectionem adseuerant. ¹⁸⁵ Sed benè quod idem veniet de cœlis, qui est passus: idem omnibus apparebit, qui est resuscitatus. ¹⁸⁶ Et videbunt & agnoscent, qui eum confixerunt: utique ipsam carnem in quam sœuierunt: sine qua, nec ipse esse poterit nec agnosci. Vt & illi erubescant, ¹⁸⁷ qui adfirmant carnem in cœlis vacuum sensu, ut vaginam exempto Christo sedere: aut qui carnem & animam tantundem, aut tantummodò animam, carnem verò non iam. ¹⁸⁸ Sed hætenus de materia præsentis satis. Iam enim arbitror instructam esse carnem in Christo, & ex virgine natæ & humanæ probationem. Quod & solum discussum sufficere potuisset citra singularum ex diuerso opinionum congressionem, quam & argumentationibus earum, & scripturis quibus vtuntur prouocauimus ex abundanti, ut eo quod probauimus quid, & vnde fuerit Christi caro, quid non fuerit aduersus omnes præiudicauerimus. ¹⁸⁹ Vt autem clausulam de præfatione cōmuni faciat RESURRECTIO CARNIS NOSTRÆ ALIO LIBELLO DEFENDENDA, hic habebit præstructionem; ¹⁹⁰ manifesto iam, quale fuerit quòd in Christo resurrexit.

ADNOTATIONES IACOBI PAMELII IN LIBRUM DE CARNE CHRISTI.

I ADVERSUS QUATVOR HÆRESES. [Istud adiecimus ex libro sequenti de Resurrectione carnis, ubi verbum sub finem Argumenti citatis, iste titulus reperitur. Maxime quum in I. cap. (de quibus nu. 7. 8. 9. & 10. latius) quatuor hæreses de carne Christi recenseantur ab Auctore; nempe Marcionis, Apellis, Valentini, & eius qui carnem Christi putatiuam introduxit, utpote, Saturnini.

CAP. I.

2. Qui fidem resurrectionis, &c.] Primum hoc caput inscribitur a nobis: De libri huius scribendi occasione.

3. ante istos Sadducæorum propinquos.] Sadducæi (inquit Rhenanus suis in hunc librum Adnotationibus) qui iusti interpretantur, Auctore D. Hieronymo in Mattheum, nec angelum, nec spiritum, nec resurrectionem corporum consicentes, etiam animarum interitum prædicabant; recipiebantque tantum quinque libros Moysis, vaticinijs Prophetarum reiectis; à Phariseis dissentientes, quæ duæ erant in Iudeis hæreses. Itaque Sadducæorum propinquos, hoc est cognatos, esse dicit hæreticos resurrectionis carnis pernegantes, velut qui hunc errorem ab illis sumpserint. Sadducæorum ipse Tertull. meminit l. de Præscript. adu. her. Paulus, inquit, in I. ad Cor. epistola notat negatores & dubitatores resurrectionis. Hæc opinio prima Sadducæorum. Partem eius usurpat Marcion, & Apelles, & Valentinus, & si qui alij resurrectionem carnis infringunt. Vide etiam Adnot. nostras in dicti l. c. 33. nu. 192. & in c. 45. nu. 297.

4. moratam.] Moratam, inquit idem, fidem vocat stabilem ac firmam, atque inconcussam. Sic lib. de Patientia: cap. 15. In nobis morabitur semper, hoc est, stabilis consistet. vide ibi etiam Adn. nostras num. 105.

5. quæ in Christum resurrexerit.] Accusatiuum, inquit idem, in hoc genus locutionibus, sæpè pro Ablatiuo ponit, & hunc rursum pro Accusatiuo. Ut: Et in cœlo resumpta est. Et l. de Patientia, c. 7. ipse ferrum in corpore suo ducit. Et alibi: in carcere introijt.

6. & qualitas eius retractatur.] Retractare, pro tractare, præterquam alibi, etiam hoc libro non semel usurpat Auctor. Sic infra cap. 2. Post quas nunc ex abundanti retractamus, & c. 11. Denique adhuc prius retractemus. Item c. 23. Et quid ultra de hoc retractandum est?

7. Renuntiatio.] Renuntiantur (inquit Rhenanus) Magistratus, quum eliguntur; renuntiat amicitia, quæ dissoluitur. Hic renuntiatio, demonstratio est & definitio. Sic in lib. de Resurr. carnis, c. 18. Vt exinde à cadendo cadauer renuntietur, id est, denominetur.

8. Marcion ut carnem Christi negaret, negauit etiam natiuitatem, &c.] Adtribuit etiam hunc errorem Cerdoni Marcionis magistro Auctor supra lib. de Præscript. aduers. hæret. cap.

51. her. 17. num. 322. & ipsi Marcioni infra lib. 3. adu. Marcionem. Est autem hæc prima hæresis, aduersus quam disputat infra c. 2. 3. 4. & 5. Atqui legimus ex MS. Vatic. 2. addita Coniunctione: redderent & responderent. Atque adeo non est opus figura Anaphoræ, quam hic adnotarat Rhenanus.

9. aut admissa carne natiuitatem negare, ut Apelles.] Est hæc secunda hæresis, aduersus quam hunc librum conscripsit; nominatim autem contra Apellem & Apelletianos agit infra c. 6. 7. 8. & 9. Cui etiam eandem impingit Auctor dicti l. de Præscript. eodem cap. her. 19. nu. 324.

10. aliter illas interpretari, ut condiscipulus, & confessor eius Valentinus.] En tertiam, contra quam agit hæresin, Valentini nempe; contra quam potissimè agit infra cap. 15. 16. 17. & sequentibus, meminit etiam Auctor lib. supradicti cap. 49. hæresi 12. num. 315. Atqui condiscipulum & confessorem Apellis Valentinum vocat Auctor, quod Marcionis discipulus fuerit, sicuti Apelles, & quod eodem tempore eiusdem hæreseos condiscipulus & Ecclesia catholica confessor fuerit, sicuti patet eiusdem l. c. 30. num. 167.

11. Sed & qui carnem Christi putatiuam introduxit, &c.] Quartam denique hic attingit hæresin, quæ introducta fuit à Saturnino, sicuti patet ex supradicti lib. c. 46. her. 3. num. 303. quam interim etiam sectatum eius discipulum Basilidem, eiusque sectatores Gnosticos omnes, ibidem videre est her. 4. num. 304. Aduersus hanc ex proposito hic non disputat Auctor, sed attingit cap. 3. 5. ac 9. & magis impugnat infra aduersus Marc. l. 3. quippe qui etiam illam hæresin secutus sit.

12. pragnatus & partus.] Prægnatum (inquit Rhenanus) sub forma quartæ inflexionis usurpat pro impregnatione, gaudens huius terminationis vocabulis, ut docuimus, & adhuc docebimus. Similis locus est supra Tomo 1. lib. adu. Iudeos, cap. 9. num. 101.

13. τὸ δοκεῖν.] Synecdochica, inquit idem, locutio est. Subauditur præpositio ὅτι. τὸ δοκεῖν, hoc est, secundum existimationem, ut videlicet ita videretur, licet re ipsa non esset.

CAP. II.

14. Planè natiuitas à Gabriele adnuntiatur, &c.] Capituli 2. titulum dedimus: Aduersus Marcionem, natiuitatis Christi ex traditione comprobatio. De Deo autem creatore, infra latius lib. 1. adu. eundem.

15. Aufer hinc, inquit, &c.] Verba hæc ex persona Marcionis effert, rectè adnotauit Rhenanus (quæ finiuntur ibi: his opinor, &c.) Nam ille ex Euangelio Lucae. quod solum agnoscebat, capita illa prima, quibus hæc continentur, rescindebat uti mox num. 18. & infra lib. 4. adu. Marc. dicemus alicubi latius. Omnia autem hæc Ironicos dicta sunt.

16. Viderit angelica multitudo, &c.] Festiue (inquit Rhen.)

Rhen.) dictam etiam hoc per Ironiam, quod nocturnum tempus aptum sit ad fallendum, quasi & angeli decipi potuerint. Commemorata Luceres est id initio historiae suae Evangelicae, alioqui legi quae poterat: vocibus honorans. Sed respexit illud Evangelicum: *ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ἀλλὰ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*. Sic & paulopost loquitur. cap. 3. Viderint homines si natum putabant, quia hominem videbant; & in l. de Patientia c. 1. Sed viderint illi, quos mox sapientiae suae cum seculo destruxit ac dedecorata pudebit. Rursum in fine eiusdem opusculi: Sed viderint suam sui praesides. Similes phrasae etiam apud B. Cyprian. per me adnotatae sunt ad epist. 2. num. 53. ad epist. 34. num. 18. ad epist. 63. num. 54. & in Tertullianum alicubi. Haec aliter etiam dixit infra c. 4. Sed videris si tibi displices.

17. Melior sit & Herodes, ne Hieremias gloriatur.] Ac si dicat: Non interfecerit Herodes paruulos in Bethleem, ne Hieremias de sua Prophetia, quae citatur etiam Matth. 2. gloriatur tanquam iam completa. Est autem etiam illud Ironico dictum: ne fascinet puerum; nam fascinare, ad incantamenti genus spectare supra alicubi diximus.

18. His opinor consilijs tot originalia instrumeta Christi delere Marcion ausus est.] Similes sunt loci infra, non solum de his Evangelij Lucae capitulis, sed & alijs, infra c. sequ. Si scripturas opinioni tuae resistentes, non de industria alias reiecisses; alias corruptisses; confudisset te hinc Evangelium Ioannis, & c. 4. Sed circumspecte Marcion, si tamen non delecti: Stulta mundi, & c. & c. 5. Aufer haec quoque Marcion. item c. 22. Deleant igitur, & testimonia daemonum, filium Dauid proclamantia Iesum. De alijs similiter haereticis c. 7. Licet propterea abstulerint haerese illa de Evangelio, & c. Addere vero etiam solere, ibidem docet, quum dicit: Non recipio quod extra scripturam de tuo inters. Et vero etiam adulterare, c. 19. his verbis: Hoc quidem capitulo ego potius vtar, quum adulteratores eius obduxero. Sic enim scriptum esse contendunt, & c. Atque adeo recte dixit supra. lib. de Praescript. adu. haer. c. 17. Ista haereticis non recipit quoddam scripturas, & c. Vbi de hoc latius, num. 105. & in cap. 22. num. 136.

19. Ex qua, oro te, auctoritate, & c.] Recte infra subiungit: Sed plenius eiusmodi praescriptionibus aduersus omnes haerese, alibi iam vsu sumus; adludens nempe ad eius tituli titulum mox citatum, praesertim cap. 20. 21. 31. 32. 35. & 36.

20. si tantummodo Christianus es, crede quod traditum est.] Pulcher locus contra eos, qui quum neque Apostoli sint, neque Apostolici, perpetuo tamen de fide ex scripturis disputant; quum sufficere eis debeat traditio, de qua latissime tractauimus supra To. 2. l. de Corona milit. c. 3. num. 27. Atqui tantummodo, pro: tantum, legimus ex tribus Vatic. MS. cod.

21. non es Christianus, qui quum fuisses, excidisti, & c.] Adnotandus etiam hic locus, contra eos qui haereticos Christianos dicere non verentur; quum eo nomine nolit Auctor appellari, qui resciderunt quod retrò crediderant, & (vbi infra de eodem Marcione loquitur) ab Ecclesia & fide recesserunt. Quod pertinet etiam illud infra cap. 15. haeretici credendo non credunt. Atqui de hoc Marcionis a fide & Ecclesia recessu, vide supra lib. de Praescript. aduers. haeret. cap. 30. num. 166. & 167.

22. sicuti & ipse confiteris in quadam Epistola.] De Epistolis, alijsque scriptis Marcionis, infra latius l. 1. aduers. Marcion. num. 1. Legimus autem ex MS. 3. Vatic. cod. Atquin, pro: Atqui; nam praeterquam quod illa vox sit Tertullianica, etiam infra legitur in excus. cod. c. 18. Atquin subiicit.

CAP. III.

23. Necesse est quatenus hoc putas, & c.] Titulum huic capiti adposuimus: Aduersus eundem, quod neque impossibile neque inconueniens Deo. Atqui paulopost vbi legitur: Planè interest illud, ut falsum non patiat, quod verè non est, videtur conuenientior lectio vnius Vatic. MS. cod. non putetur; verum quod reliqui duo illud legant, nihil immutauimus, maxime quum videar mihi alicubi similem phrasin legisse in Tertulliano. Omnino autem legimus cum 3. illis & Rhenano: Vide-

rint homines, pro: Viderunt.

24. Quid tanti fuit, edoce, ut consciens Christus quid esset, & c.] Istud iterum lego ex Adnotationibus Rhenani, pro eo quod substitutum erat: quum sciens; nam sensus id exposcit ut sit consciens, inquit ille, verum Latine, quod Graecus est *συνειδώς*. Dicebat autem Marcion suffecisse Christo conscientiam suam.

25. Planè natura conuertibilium, & c.] Locus adnotatu dignus pro transsubstantiatione panis Eucharistiae in corpus Domini; quod ad eam comprobendam, sufficiant testimonia Patrum varia, qui conuerti dicunt panem in corpus Domini, etiamsi non vtantur transsubstantiationis voce; quia: natura (inquit Auctor) conuertibilium est ea lege, ne permaneant in eo quod couertitur in eis. Cui similes loci reperiuntur etiam supra li. adu. Hermog. c. 34. sed mutari, perire est pristino statui, quem dum mutantur, amittunt; & etiam infra cap. 13. Vbi ex similitudine testa ex argilla facta, quae non est amplius argilla, docet quum demutantur qualitates, etiam mutari vocabulorum possessiones. Denique lib. aduers. Praxean: Transfiguratio, inquit, interemptio est prioris. Omne autem quod transfiguratur in aliud, desinit esse quod fuerat, & incipit esse quod non erat.

26. Deo par.] Praeter locos Tertulliani, quibus par cum Genitino construitur supra li. de Patientia, To. 1. c. 16. num. 109. adnotandi veniunt, qui frequentes sunt in hoc libro. Ita paulopost legitur: par erit eorum, & c. quorum, & c. par non est; ac cap. 8. par erit eius substantiae, cap. 15. par eius, ac: par nostrae; denique ca. 16. eius fuit par.

27. Angelos creatoris conuersos in effigiem humanam, & c.] Idem latius tractatur infra ab Auctore cap. 6. & lib. 3. adu. Marc. quò Lectorem remittimus; hic dumtaxat addit tertium testimonium Gen. 32. quod colluctatus sit homini, nempe Iacob, Angelus.

28. Spiritum columbae corpore lapsus descendisse super Dominum, & c.] Sic ex Vatic. 3. MS. cod. pro: descendisse; nam Ioan. 1. illud legitur & Graecè & Latine. Admiranda est autem illa lectio Auctoris hoc loco: columbae corpore; quum non modò exemplaria omnia tam Graeca ac Syriaca legant: quasi columbam, & Ioan. 1. & Matth. ac Luc. 3. sed ipse etiam Auctor supra lib. de Baptis. cap. 8. columbae figura; atque adeò putarim, etiam sic legendum hoc loco, sed nihil immutare volui, tum quod conformiter ita legant Vatic. MS. 3. cod. tum quod illam lectionem explicare videatur verbis illis: Sed quæris corpus columbae, & c.

29. tam verè erat & columba, quàm & spiritus, & c.] Consentit in hac huius loci expositione Tertulliano, Auctor lib. de Agone Christiano inter opera B. Augustini, cap. 22. sed ipse Augustinus Epistola 102. ad Euodiu, & li. 2. de Trinitate, ca. 5. contra sentit: columbam illam non veram fuisse creaturam, sed speciem creaturæ, cui consentiunt etiam BB. Ambros. lib. 1. de Sacrament. cap. 5. Chrysost. hom. 12. in Matth. & Procop. in cap. 18. Gen. id colligentes ex verbis illis: quasi columba, & c. in specie columbae. Atqui legimus ex 3. Vatic. MS. cod. adsumpta substantia extranea, pro: contraria, neque enim esse columba contrariam substantiam spiritui sancto, sed conuenientem, Auctor loco citato lib. de Baptis. his verbis indicat: ut natura spiritus sancti declararetur, per animal simplicitatis & innocentiae.

CAP. IIII.

30. Igitur si neque ut impossibilem, & c.] Inscriptionem damus huic capiti: Aduersus eundem, quod neque indigna fuerit Deo, neque stulta, Christi corporatio. Cui similis est planè locus infra lib. 4. adu. Marc. Quomodo vero hic corporationem Auctor, sic infra ca. 6. corporandorum dixit, idque ut magis explicaret veram corporis adsumptionem.

31. perora age iam spurcicias, & c.] Marcionem iterum adloquitur. Perorare autem (inquit Rhenanus) etiam cum Accusatio construit lib. de Resurr. carn. Vltimæque dispersionis exitum perorant. Cum praepositione In l. adu. Marc. 2. Haec

dignissimè peroraturus in creatione; & l. 3. Age iam perora in illa sanctissima & reuerenda opera natura. Inuehere in totum quod es; ubi totus hic locus reperitur.

32. auxium, nexum.] Nexum dicit, inquit idem, propter coligantiam nervi umbilicaris cum matrice. Exponunt enim quod hic significat, verba quæ infra leguntur huiusmodi c. 20. Quid auellitur, inquit, nisi quod inhæret, quod infixum, innexum est ei, à quo ut auferatur, auellitur? si non adhæsit vtero, quomodo auulsus est? si adhæsit qui auulsus est; quomodo adhæsisset, nisi dum ex vtero est per illum nervum umbilicarium quasi folliculi sui traducem adnexam originis vuluæ? Rursum lib. 4. adu. Marc. Et primò, inquit, retinaculi sui vulnere nec multum ablatus. Pertinet interm istud ad paradoxon Auctoris, quod Christus natus sit aperto vtero virginis; de quo latius inter Prolegomena.

33. totum incertum libidinibus fastidij & gulæ.] Libidines etiam alibi accipi ab Auctore pro appetitibus & inclinationibus, adnotauimus supra l. aduers. Hermog. c. 36. nu. 128.

34. cum suis impedimentis.] Inuolucra illa (inquit Rhenanus) scetus significant. Mox autem prorsus cum Latino legendum: quod panis dirigitur, quod vinctionibus formatur, pro: vnctionibus.

35. Hanc venerationem, ô Marcion, naturæ, &c.] Scripsimus (inquit Rhenanus) venerationem, pro: venationem, consentientibus exemplaribus antiquis. Intelligit venerationem quæ naturæ debetur. Sensus est, Quod venerari debueras, tu desipis. Sic lib. 3. aduersus Marcionem: Sanctissima, inquit, & reuerenda opera naturæ. Latinius quidē ex coniectura legit: Hanc venerationem, quæ fortassis melius conueniret cum proposito materia, verum nolui immutare, quod Rhenani lectioni consentiant Vatic. 3. MS. cod. Maxime quum videatur ex proposito venerationem naturæ vocare, quam heretici contumeliam vocabant; contra quos ipsi penè verbis B. Hieron. haud dubie hunc locum imitatus, lib. adu. Heluid. Iunge, si libet, & alias naturæ contumelias, nouem mensibus vterum insolescentem, fastidia, partum, sanguinem, pannos. Ipse tibi describatur infans, tegmine membrarum soliso conuolutus.

36. quem magno pretio redemit.] Addidimus: pretio, ex ipsiſdem Vatic. 3. cod. MS. cōformiter Apostolo, quem citat 1. Cor. 6. qui habet: Empti, seu redempti (vbi legit Auctor) estis pretio magno; maxime quum id ubique legat B. Cyprian. Vox Græca ἡγοράσθητε, & redimere & emere significat. Quauquam autem magno Græcè non legatur hodie; quum etiam B. August. id legerit Epist. 66. videntur plerique Latini id non omisisse.

37. Si Christus creator eius est, &c.] Adludis hic, tum capit. præcedentibus & sequenti, ad errorem Marcionis de duplici Deo, altero creatore, id est nostro, altero Deo suo; quem latè confutat lib. 1. adu. Marc. Auctor.

38. Natiuitate reformata regeneratione cœlesti.] Agit de Natiuitate Christi ita reformata, ut peccati expers fuerit. Miraculorum autem, de quibus hic fit mentio Math. 11.

39. Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientiam.] Quum supra lib. de Baptis. c. 2. n. 13. adnotauerimus veram hanc esse lectionem Tertulliani, substituiſimus sapientiam, pro eo quod erat: sapientes; maxime quum sequatur, quæ Deus in emulationem elegerit (non: sapientum, sed) sapientiæ secularis; & tamen apud illam.

40. Iupiter Taurus factus aut Cygnus.] De Ioue, inquit Rhenanus, in Taurum mutato, fabulam habes apud Ovidium de metamorph. l. 2. in Cygnum, lib. 6.

CAP. V.

41. Sunt planè & alia tam stulta, &c.] Titulum damus huic capiti: Aduersus eundem & alios quosdam quod non phantasma, sed veræ fuerint Christi & Natiuitas & passionis.

42. Aut prudentiam dicant Deum crucifixum.] Adludis ad illud eiusdem 1. Cor. 1. à contrario sensu: Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Gentibus stultitiam.

43. Sed non eris sapiens, nisi stultus seculo fueris.]

Hic similiter ad illud 1. Cor. 3. Stultus fiat ut sit sapiens.

44. quia ut phantasma vacabat à sensu earum.] Hoc est (inquit Rhenanus) carebat sensu earum passionum. Similiter autem dixit infra c. 17. Et tamen nā mihi vacet incurſus; & c. 18. Vacabat enim viri semen; & c. 20. menses sanguinum vacent; item cap. 21. & vacat Prophetia. Plures similes locutiones vide supra l. adu. Valentin. c. 10. nu. 112. Sine autem legas: & infantia imaginaria & vacua ludibria cum exc. sine cum MS. 3. Vatic. imaginaria, perinde est.

45. interfecto veritatis.] Haud absimiliter paulopost: qui destruis necessarium decus fidei, & rurſus: Quid dimidias mendacio Christum? Loci adnotandi contra eos, qui non nisi blandis verbis compellari volunt hereticos; certe occurrunt adhuc atrociora longè aduersus hereticos verba, apud Auctorem, maxime initio l. 1. adu. Marc. quo lectorem remittimus.

46. Nōne verè crucifixus est Deus, &c.] Ex Vatic. 3. MS. cod. sequentia sic distinguimus & immutamus: nōne verè mortuus, ut (pro: &) verè crucifixus? nōne verè resuscitatus, ut verè scilicet mortuus? Falsò ergo statuit, &c. Paulus.

47. Qui me, inquit, confusus fuerit, confundar & ego eum.] Sic ex vno Vatic. cod. pro: eius: quæ lectio magis placet, tum quod Marc. 8. Græcè legatur: ἐπὶ τοῦ ὀνόματός μου, tu quod etiam sic legat B. Cyp. l. de lapsis, & Epist. 63. ubi vide Adnotationes nostras nu. 47. Neque verò etiam confundi pro erubescere alicubi quàm cum Accusatio constructum reperitur. Denique si: eius legeretur, etiam: mei legendum foret; ac: me habent MS. 3. Vatic. cod. Est interim adnotanda varia Auctoris à Cyp. & vulgatis codicibus lectio: confundar & ego; pro: confundetur enim filius hominis. Atqui figi, pro: crucifigi, Auctori usitatum esse etiam alicubi diximus.

48. carnem scilicet hanc sanguine suffusam, &c.] Verè carnis has qualitates latius reperit Auctor infra c. 9. Lego autem omnino: Ideòque mortalis, pro: Ideò quia, & cum Rhenano paulopost: Deus Marcion (ut Vocatus sit casus) haud aliter, pro: Deus Marcionis.

49. Ita vtriusque substantiæ census.] Varias huius vocis significationes apud Auctorem supra adnotauimus l. de præscript. adu. her. cap. 32. num. 184. nempe ut accipiat pro recensu, diuinitis & auctoritate. Hic certè medio modo accipi videtur; infra verò c. 8. ubi legitur de peccatoris censu, pro recensu seu origine. Similiter etiam infra c. 17. quum dicitur: si terreni non fuit census homo. Sunt verò etiam Tertullianica: dispuncta est, pro absolute, ac: dimidiare mendacio.

50. sine tunica.] Tunicæ vocabulo, inquit Rhenanus, cutem intelligit. Sic in lib. sequenti de Resurrect. carnis: Carnem, inquit, quam postea pellicæ tunica: id est, cutes superductæ vestierunt; & mox: Hinc, inquit, & Apostolus circumcissionem, despoliationis carnis appellans, tunicam cutem adfirmavit.

51. circulatorio cœtu.] Istud per id quod sequitur, explicatur: sed magum hominem; nam etiam supra Tom. 1. Apolog. c. 23. multa miracula circulatorijs præstigijs ludere Magos dixi, ubi vide Adnotat. nostras nu. 356.

CAP. VI.

52. Sed quid iam discentes Pontici illius, &c.] Inſcriptionem huic capiti dedimus: Aduersus Apellem, quod Christus non sit mutuatus carnem ex sideribus. Discētes autem pro discipulis, Auctori frequentiss. De Pontico Marcione nempe, infra latius l. 1. adu. eundem. Proverbium: de calcaria in carbonariam, tractabimus inter Prolegomena.

53. ad Apellem.] De Apelle latius infra Tom. 5. ad fragmentum li. adu. Apellem, & remittimus etiam lectorem ad ea quæ diximus libr. supra de Præscript. adu. her. cap. 51. her. 19. nu. 324. Atqui lego cum MS. 3. Vatic. cod. in virgine Philumene.

54. ut angelus quidem illius Philumenes.] Sic lego prorsus, pro: illi. De hoc verò sic supra lib. iam dicto cap. 6. Prouiderat iam tunc spiritus sanctus futurum in virgine quadam Philumene angelum seductionis, transfigurantem se in angelum

lum lucis, cuius signis & prestigijs Apelles inductus no-
uam heresim induxit, ubi vide Adn. nostras n. 35. & infra c.
24. Aequè, inquit, etiam si angelus, &c. ad energema Apel-
liacæ virginis Philumenes filium dirigit.

55. Etiam si angelus de cælo.] Legimus cum 3. Vat. MS. cod.
de cælo, tum hic, cum infra c. 24. & similiter l. de Prescript. adu.
her. c. 6. pro eo quod erat: de cælo, tum quod etiam Græcè legatur
ἐξ οὐρανό, tum etiam quod infra sic legatur l. 5. adu. Marc. de E-
pist. ad Galat. Irreperat etiam mendum in editione Lugdunensi,
ut legeretur nobis, quum legendum sit: vobis.

56. De sideribus, inquit, & de substantijs, &c.] Istud
his verbis repetit infra l. 3. adu. Marc. Nam & Philumene illa
persuasit Apelli, ceterisque desertoribus Marcionis, ex
fide quidem Christum circumtulisse carnem; nullius ta-
men natiuitatis, vtpotè de elementis eam mutuatum.
Quod ibidem etiam confutat, maxime scripturis illis quibus infra
cap. sequenti.

57. Quid illi cum Moyse, qui Deum Moyse reijcit.]
De hoc latius infra lib. 1. adu. Marc. Sine autem legas cum excus-
cod. reijcit, siue cum Vatic. 3. MS. cod. reiecit, parum refert; quo-
modo etiam si paulopost legas: ob quas in carnem venerunt, aut
processerunt. Atqui pulcrè diuersitatis reddidit causam, cur Chri-
stus nasci debuit, angeli non item, infra l. 3. adu. Marc. Angeli, in-
quit, neque ad moriendum pro nobis dispositi, breuem
carnis comitatum, non debuerunt nascendo sumpsisse,
quia nec moriendo deposituri eam fuerunt.

58. Atquin, tunc quoque inter illos angelos ipse Do-
minus apparuit Abraham, &c.] Haud aliter etiam ibidem Au-
thor: Ideoque & ipse cum angelis tunc apud Abraham in
veritate quidem carnis apparuit, sed nondum natæ, quia
nondum morituræ, sed discentis iam inter homines con-
uersari. Quamquam interim hac interpretatio, quæ ortum inde ha-
bere videtur, quod legatur Gen. 8. Tres vidit, unum adorauit; à B.
Augustino non probetur, quæ adeo videat lector l. 2. de Trinit. c. 10.
Porro legimus iterum ex MS. Vatic. 3. cod. Atquin, pro: Atqui.

59. Sed vos hoc non recipitis, &c.] Similiter etiam loco
citato: Primò non admitteris ad eius Dei exemplo quem
destruis.

60. Constat angelos carnem non propriam gestasse,
&c.] Etiam hoc repetitur vbi supra: In ista quæstione quum
putaueras opponendos esse nobis angelos creatoris, qua-
si & illi in phantasmate putatiue utique carnis egerint a-
pud Abraham, & Loth, & tamen verè congressi (id est cum
hominibus conuersati) & pasci, & operati quod eis mandatū
fuerat. Scito nec illud tibi cōcedi, ut putatiua fuerit in an-
gelis caro, sed veræ & solidæ substantiæ humanæ. Si enim
difficile non fuit illi, putatiue carnis veros & sensus & a-
ctus exhibere; multo facilius habuit, veris & sensibus & a-
ctibus veram dedisse substantiam carnis, vel quæ proprius
auctor & artifex eius, &c. ne prolixiores simus. Porro B. Augu-
stinus quæstionem hanc perplexam reperiens l. 3. de Trinit. c. 1. fate-
tur excedere vires intentionis suæ; quem secutus & B. Bernardus
hom. 5. in Cantic. Cantic. hanc controuersiam indiscussam reliquisse
videtur, ita concludens: Ceterum, inquit, utrum ipsis spiritibus na-
turalia corpora sint sicut hominibus suæ, an verò ipsi spiritus corpo-
ra, cum opus est, sumant, rursumque expleto opere ponant in eandem,
de qua sumpta sunt, materiam dissoluenda; nolo ut à me requiratis.
Videntur Patres de huiusmodi diuersa sensisse; nec mihi perspicuum
est unde alterutrum doceam, & nescire me fateor; sed & nostris
profectibus non multum conferre arbitror harum rerum notitiam.
Hactenus ille; nec aliter etiam P. Lombardus Sentent. l. 2. dist. 8. S.
4. Quid? quod etiam Auctor neutrius aliquid certi definias.

61. Sed nihil de eo constat, quia scriptura non exhibet,
&c.] Ne forte quis istud detorqueat contra traditiones Ecclesiasti-
cas; meminerit Auctorem docuisse supra Tom. 2. l. de Coron. Milit.
c. 3. etiam traditionem nō scriptam debere recipi; quò adeo
lectorem remittimus. Legimus autem mox: etiam ex nulla sub-
stantia, pro: & ex 3. Vatic. MS. cod.

62. quid postea factum sit corporibus illorum.] Latini-
sime dictum, inquit Rhenanus, id est, quò peruenierint. Subauditur

De, Propositio. Sic Citero in Verrem: Quid te futurum est? quò con-
fugies? Plautus: Quid argento factum est quod dedi. Rursum Cicero
pro Cluent. Quid hoc homine factum est?

CAP. VII.

63. Sed quotiens de natiuitate, &c.] Caput hoc inscrip-
timus: Responsio ad illud Christi Matth. 12. Quæ mihi ma-
ter, & qui mihi fratres. Quippe ex quo Marcion & Apelles
veram natiuitatem Christi negandam comprobare nitebantur sed
falso; quemadmodum etiam pulcrè eundem locum interpretatur B.
August. contra Manichæum eodem errore lapsum, Epist. 18. & li.
de fide contra Manichæos, c. 22. item Epiphani. her. 42. contra Mar-
cion. Confutat. 12. Auctor etiam quæst. & Respons. inter opera B.
Iustini Mart. qu. 136.

64. Quæ mihi mater, & qui mihi fratres?] Eodem modo
citatur hæc scriptura infra lib. 4. adu. Marc. quum interpretes ali-
malini ex Græco τὸ ἐστὶν ἡ μήτηρ μου, vertere, quæ est mater
mea, & ἀδελφοὶ μου fratres mei.

65. quid iam RESPONSVM SIT à nobis MAR-
CIONI EO LIBELLO QVO EVANGELIVM
IPSIVS PROVOCAVIMVS.] Intelligit haud dubiè
4. lib. adu. Marc. Ibi enim etiam iisdem penè sed paulo paucioribus
hanc scripturam explicat verbis, paulopost adlegendus. Proinde
etiam hinc constat verum esse quod adnotauimus supra Prefatione
nostra in hunc Tomum 3. eodem penè tempore scriptos hunc & se-
quentem de Resurr. carn. libros ac libros quatuor primos adu. Marc.
his vero absolutis, tum demum esse conscriptum quintum librum
aduersus eundem.

66. Licet propterea abstulerint hæreses ista de Euange-
lio.] Quomodo hunc Luca 8. locum mutilauerint, indicat Epiphani.
vbi supra Schol. 12. Non habet, inquit, mater ipsius & fratres ipsius,
sed solum: mater tua, & fratres tui. Cuius rationem addēs: Etiam si
(inquit) superiora rescideris, ô Marcion, Euangelij verba,
quò facies Euangelistam non suffragari dictioni à quibusdam rela-
ta nempe: mater tua & fratres tui; non potes transgredi veritatem;
cur enim non multas dixit matres.

67. quod & creditum patrem eius Ioseph fabrum.] Istud
desumpsit, præcipuè eodem ex Matth. c. 13. & Marc. 3. partim ta-
men etiam ex Luca 4. cap. Nam ibi legitur: Nonne hic est filius Io-
seph, quum alij duo habeant: nonne hic est fabri filius? Atqui cum
Vatic. 3. MS. cod. omittimus paulopost particulam: est, vbi legitur:
Sed nulla tentatio tendens, &c. procedit, & omnino legi-
mus deinceps: nisi quod et si vacuisset tentationis ingenium;
quia, præter alios locos supra citatos nu. 44. similiter dixit Auctor
supra To. 1. lib. de Pallio cap. 4. Vacuerat ab vberum gustu, uti
etiam adnotauimus supra l. adu. Valentin. nu. 112.

68. sicut & in Euangelio ante Marcionem ædito con-
tinetur.] Euangelium Ioannis intelligit cap. 7. quod non agnoscebat
Marcion.

69. Mater æquè non demonstratur adhæsisse illi, &c.]
Istud potest intelligi de adhesionē perpetua in Christi concionibus,
quas frequentabant Martha & Maria. Deinde id quod sequitur
incredulitas eorum ad fratres Domini, non ad Mariam referri
debet. Quare calumniatur Rhenanus in argumēto huius libri, dum
non modo Tertullianum dicit hic dissentire à placitis recentiorum
Theologorum de B. Maria impeccantia, sed etiam pro se Origenem
citatur, Augustinum & Chrysostomum. Nam imprimis Origenes
semper Mariam immaculatam vocat, & iubet nos respondere heret-
icis, si quid aduersus illam obijciant. B. August. li. de natura &
grat. cap. 36. postquam dixisset, nullum sanctorum esse sine peccato
subiecit; excepta sancta Virgine Maria, de qua, propter honorem
Domini, nullam prorsus cum de peccatis agitur, haberi volo quæstio-
nem. Chrysostomi denique loci quomodo sanè intelligi possint, vide
Sixtum Senensem Biblioth. Sanctæ l. 5. Adnot. 104. & li. 6. Ad-
not. 58. & 138. vbi etiam, & Adnot. 139. ac 140. explicat; quomo-
do intelligi possint quidam loci Origenis & Augustini ac Eutymij,
qui Rhenano fauere videntur. Quæ omnia latius, ut iuxta Expur-
gatorium Librum expungantur, in omnibus libris hactenus excusis
Rhenanicæ calumniæ.

70. tam proximi.] Tam (inquit Rhenan.) iungit cum superla-
tius proximi, uti etiam infra l. 4. adu. Marc. Deinde quò dicitur:

necessarius aliquid, comparatiue hic etiam accipitur, uti adnotauimus supra Tom. 2. l. de Patient. c. 11. nu. 69.

71. si forte tabula ludens.] *Campum* (inquit Caelius Calpurnius tract. de tesserae ludo) in quo tesserae pugna iam olim exercebatur, ab antiquis, nunc abacum, nunc alueolum siue alueum, nunc tabulam lusoriam, modo *παιδιον*; sed & *tribillum* appellatum video; reclamantibus licet Grammaticis, qui ex auctoritate Porphyrius, non ad tesseras, sed ad talos *tribillum* pertinere arbitrantur. *Campus* ligneus etiam appellatur in enigmate Diomedis. Quo loco latissime tractat quicquid ad haec lusus genera pertinet. De alea interim tabula ludo, vide tractatu de Aleatoribus inter opera B. Cypriani T. 3. Quam sit perniciosa eius consuetudo.

72. vel de histrionibus aut aurigis contendens.] *Adludit*, inquit Rhenanus, ad spectacula & factiones aurigarum. Nam suo quisque sauebat. Ideo dicit: contendens. De quo nos latius supra Tom. 2. lib. de Spectaculis, potissimum ca. 15. nu. 138. & 139. ac cap. 16. nu. 141.

73. quum indignatio parentes non neget sed obiurgat.] Similiter infra lib. 4. adu. Marc. Tam proximas enim personas foris stare, extraneis intus defixis ad sermones eius, amplius & auocare eum a sollempni opere quærentes, merito indignatus est, non tam negauit quam abdicauit. Epiphanius. mauult hanc obiurgationem referre ad eum, qui nuntiabat foris stare matrem & fratres.

74. non tanti facere matrem aut fratres, quanti verbum Dei.] *Adludit* ad illud Matth. 10. qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus, cuius ipsa verba citauit supra lib. de Baptis. c. 12. hic vero sensum duntaxat.

75. Sed alias figura est sinagoga, &c.] Alium hunc mysticum sensum reperire est apud BB. Hilariu & Hieron. in Matth. c. 12. Ambros. & Bedam in Luca cap. 8. Ibi autem: nuncupatur, recte a Rhenano intelligitur Christus.

76. Sed feliciores &c. qui verbum Dei audiunt.] Infra lib. 4. adu. Marcion. additur, sicuti etiam in Euangelio Lucae: & faciunt; quod verisimiliter etiam hic addi debet, sed nolui id facere, repugnantibus MS. 3. Vatic. cod.

CAP. VIII.

77. Solis istis capitulis, &c.] Titulum huic capiti dedimus: Aduersus Apellecianorum angelum igneum carnis creatorem. Onomino enim lego: Apelleciani, pro eo quod erat: Apellaciani; neque enim ab *Apella*, sed ab *Apelle* heretico nomen habent. quare neque placet adlusio quam adfert Rhenanus, ut dicantur Apellaciani, quasi *apelle*, quum ipse etiam fateatur potius appellari Apellitas & Apelliacos; nam & infra c. 24. Apellia virgo Philumene nuncupatur. Eisdem Apelleianos vocat Epiph. her. 4. 4. B. verò Cyprian. epist. 73. Apelletianos.

78. quam volunt ab igneo illo, &c.] Huius ipsorum erroris mentionem habes supra l. de Præscript. aduers. heret. c. 51. her. 19. nu. 324. & latiore tractatu l. de Anima, c. 23. nu. 298. ubi etiam similem Tertulliani locum citatum habes ex l. de Resurr. carnis. Faciunt interim ad loci huius intellectum maxime illa verba dict. c. 23. Apelles sollicitas refert animas terrenis escis de supercaelestibus sedibus, ab igneo angelo Deo Israël & nostro; qui exinde illis peccatricem circumfinxit carnem. Ibi enim habes quid significet illud: sollicitas animabus; quodque ibi circumfiningere, hic adstruere dixit; & de peccatrice carne hic multo latius.

79. præfide mali.] Hoc delirium (inquit Rhenan.) etiam notat in l. de Præscript. adu. her. c. 34. Nemo alterum Deum ausus est suspicari (facilius de filio quam de patre hæsitabatur) donec Marcio præter creatorem alium Deum solius bonitatis induceret. Apelles creatorem angelum nescio quem gloriosum superioris Dei, faceret Deum legis & Israël, illum igneum adfirmans. hæc illic. Quando vero dicit, præfide mali, id est, *serui Dei*, videtur loqui de Apelle & Apelleciani, antequam a Marcione separati sunt. Nam post eam diuisionem, vnum tantum Deum adseruit Apelles.

80. paratura.] Paraturam vocat, inquit idem, id quod præstat materiam. Sic in lib. de Pallio, cap. 3. lanam vocat paraturam materiarum. Tantam igitur paraturam materiarum, in-

quit, ingenia quoque vestificina profecuta. Ergo, de sua paratura, hoc est de sideribus & cælo, quæ corporis materiam Christo subministrarint.

81. pœnitentiam admiserit.] De hoc ita loco supra scripto de Præscript. l. adu. her. Tertulliani c. 51. Cui mundo permiscuisse pœnitentiam; quia non illum tam perfecte fecisset, quam ille superior mundus institutus fuisset.

82. Nam est nobis ADVERSUS ILLOS LIBELLVS.] De hoc LIBELLO, an idem sit qui a Rhenano & alijs ADVERSUS APPELLITAS inscribitur, an alius, infra latius Tomo quarto ad fragmenta eiusdem libri.

83. siquidem omnis pœnitentia confessio est delicti.] Non ergo sufficit Lutheranorum definitio: Pœnitentia, noua vita. Verum de Pœnitentiæ tribus partibus, contritione, confessione, & satisfactione, latè supra Tom. 2. integro libro de Pœnitentia. Recte autem supplet Rhenanus in hunc modum: & membra delictum, subaudiuntur. Erit proinde & cælum, subaudi: delictum. Et cælestia cum cælo, delictum erunt. Mauult esse breuis & obscurus quam perspicuus. Legimus verò ex Vatic. 3. MS. cod. de peccati constitit elementis, pro: de peccatis; & cum Basil. cod. de peccatorio censu, pro eo quod in editionem Lugdunensem irrepserat. sensu.

84. Primus homo de terræ limo, secundus homo de cælo.] Etiam hic a communilectione Apostoli 1. Cor. 15. variat; transferens: terræ limo, pro: terra, quod etiam Græce dumtaxat legitur; & omittens: terrenus, ac deinde: cælestis.

CAP. IX.

85. Præcedimus adhuc, &c.] Caput hoc inscripsimus: Quod constet veram carnem fuisse in Christo.

86. quod de limo figulatum etiam ad fabulas Nationum veritas transmisit, &c.] Sic legimus ex 3. Vatic. MS. cod. omissa vocali: est. Significat autem (inquit Rhenan.) Promethei fabulam, qui primus e limo hominem finxit, Iapeti filius. Ouidius lib. 1. Metamorphoseon:

Sanctius his animal, mentisque capacius altæ
Deerat adhuc, & quod dominari in cetera posset,
Natus homo est. Siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo;
Siue recens tellus, seductaque nuper ab alto
Æthere, cognati retinebat semina cæli;
Quam satus Iapeto mixtam fluuiabibus vndis
Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Huc adludit etiam Iuuenalis Satyra 13.

—Vnus & alter

Forssitan hæc spernant iuuenes, quibus arte benigna
Et meliore luto finxit præcordia Titan.

Id verò Ethnicis sunt a nostris mutuati, videlicet de libris Mosæici. Porro Tertullianus noster l. 1. adu. Marc. eleganter Deum creatorem appellat, verum Prometheum. Atqui noua vox est: aquana, pro: aquea, ubi legitur: sanguine aquanam. Habent denique Vatic. 3. MS. paulo post: Hæc sunt quæ illum filium Dei cælauerunt, pro: cælauere; sed perinde est.

87. de Septentrionibus.] Hoc sidus (inquit Rhenan.) quod a figura posituraque ipsa, quia simile plaustrum videtur, antiqui Græcorum *ἀστὴρ ἑπταστήριος* dixerunt, nostri quoque veteres a bubus iunctis Septentriones appellarunt, id est, a septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Sunt autem Triones rustico vocabulo boves, quasi teriones, a terenda terra, id est aranda colendaque. hæc ex Aulo Gellio.

88. & Vergilijs.] Vergiliæ, inquit idem, circa æquinoctium oriuntur, unde nomen habent a vere. Græcis *πλειάδες* sunt, quod ex compluribus stellis consistit.

89. & Suculis.] Quæ stella Græcis, inquit idem, *σὺν δέσ*, a nobis primò Syades, deinde Suculæ sunt dictæ. Auctor Gellius. Sunt autem in capite Tauri. Porro vsurpat emendatum pro perfecte siue illustrato, atque nitente. Atqui quum secundum posteriores editiones legatur: emendatum, non opus est cum Rhenano explicare quid hic significet emendatum.

90. Vnde huic doctrina & signa ista?] Vox Græca: *σφίλας*, vertitur ab Auctore Matth. 13. doctrina; nam etiam Plato pro scientia

scientia usurpat, quum dixit 2. de Repub. σοφία δὲ μὴ ἀρετή. *Aristophan. in Pluto, σοφία μὲν ἀρετή.* Adit autem: etiam despicientium vox erat, quia sequitur ibidem: ὁ σκανδαλίζων ἀνέστη in eo.

91. humanæ honestatis.] Honestatem (inquit *Rhenan.*) hic accipit pro pulchritudine, sicut mox: Contumelia verò inhonestam probauere, id est, deformem. ita *Virgilius*:
Et quocunque Deus circum caput egit honestum.

Horatius satyra 2. lib. 1.

-- Neque siquid honesti est,

Iactat habetque palam.--

92. de ignobili aspectu eius, &c.] Quod transtulit ex *Græco* τὸ εἶδος ἀπὸ τοῦ, *Tertull.* supra lib. adu. Iud. c. 14. & infra lib. 3. adu. Marc. speciem inhonoratam; hic: aspectum ignobilem; quamquam primo loco etiam dicat: nec aspectu quidem honestus. De *Prouerbio*: vngue summo perstringere, *Prolegomena* nostra videat *Leſtor*. Quid autem sibi velit illud: nisi merentem, nescio. Legas denique: sanguinem fudit cum excusis, aut: fundit, cum 3. *Vatic. MS. cod.* perinde est. Insequentibus verò imitatur *B. Irenæum* lib. 3. cap. 32.

CAP. X.

93. Conuertor ad alios æquè sibi prudentes, &c.] Titulum huius capitis ipse *Auctor* indicat: Aduersus alios qui carnem Christi animalem adfirmant; quive salutis animæ solius causa Christum processisse volunt. Rectè autem: sibi prudentes appellat hæreticos; quia hæreses de arbitrio suo sibi inducunt, vti habet *Auctor* supra lib. de *Prescript.* aduers. hæret. c. 6. & nos ibidem in *Adnot.* laus n. 32. & 34.

94. si vœ animam saluam faceret, &c.] Adhuc haud dubie ad illud *Luc. 9.* Filius hominis non venit animas perdere, sed saluare; sicut etiam infra c. 12. his verbis: Et veni (inquit) animam saluam facere.

95. non carnis, sed animæ nostræ solius liberandæ causa.] Hunc errorem adscripsit supra lib. de *Prescript.* aduers. hæret. *Basilidi*, c. 46. hæret. 4. n. 304.

96. Porro si non nostram liberauit, quia carnem, &c.] Ex *Latino* legimus: carnem, pro: carnem; id requirente sensu. Variam autem hic lectionem habet *Vatic. 1.* Porro si non nostram liberauit, nihil ad nos, quia carnea non est; sed aliorum lectio vulgata magis placet.

CAP. XI.

97. Sed aliam argumentationem eorum conuenimus, &c.] Capiti huic inscriptionem damus: Aduersus eodẽdem, quod anima Christi carnalis non sit. Atqui *Vatic. 3. MS. cod.* omittunt quidem illud: mortalit̃ne sit an non; sed retinere maluimus. Siue autem cum iisdem legas: Sed nec esse quidem potest, siue cum excusis: ne esse, non refert.

98. Omne quod est, corpus est sui generis, &c.] Pertinet istud ad paradoxon de Anima corporea *Tertulliani*; de qua partim supra lib. de Anima, cap. 5. 6. 7. 8. & 9. partim in *Prolegomenis*; quamquam hic videatur adhuc suam suspendere sententiam; vti forsas scriptus sit iste liber ante librum de Anima; sed quia ille ante librum de *Resurr.* carnis est editus, & iste cum illo quasi coniunctus est, oportuit illum præmittere. Interim rursus effigiem animæ tribuit cap. sequenti.

99. callidem aut personam ei inducit.] Adnotauit *Rhenanus* ad marginem: Istud oppositum esse illi, quod est: detrachere personam; verum de his latius in *Prolegomenis* inter *Prouerbia*.

100. si in carne conuersam alienam induit superficiem.] Intellige (inquit *Rhenanus*) si Christus induit alienam superficiem, conuersam supple animam in carne. Sic dicimus: Induo te tunicam.

101. alterius iam notitiæ.] Alterius (inquit idem) dixit, pro alius, id est diuerse. Sic infra cap. 16. Si in carne meliore & alterius, id est non peccatricis naturæ nœuum peccati redemit. Similes sunt etiam infra loci lib. de *Resurr.* carnis: alterius diuinitatis, &c.; ac: ad alterius spei auctorem.

CAP. XII.

102. Ostensa sit nunc anima per carnem, &c.] Inscribitur caput istud: Quod Christus venerit, non vt seipsam,

sed vt Christum anima cognosceret. Legimus autem cum *Vatic. 1. cod.* Itaque superest.

103. Et vt impressius dixerim.] Similiter infra c. 20. hoc quidem impressius, & lib. 3. aduers. Marc. Impressè Apostolus mandat. Quæ accipit pro: explicatè dicere.

104. animæ anima sensus est.] Vide de hac re latius dictum librum de Anima cap. 18.

105. Pleniùs hæc prosequitur LIBELLVS QVEM SCRIPSIMVS DE TESTIMONIO ANIMÆ.] Habentur hæc eadem Anima adhuc Deum ignorantis testimonia, dicto lib. c. 2. & 4.

CAP. XIII.

106. Caro facta est anima vt anima ostenderetur.] Titulum huic capiti damus: Quod & anima & caro in Christo diuersæ sint substantiæ; cuius etiam meminist infra *Auctor* c. 18. quum duas substantias in Christo pronuntiat. Hæc interim prima verba non *Auctoris* sunt, sed aliorum contra quos disputat, quibus responderet: Numquid ergo, &c. Eadem latius l. aduers. *Præxean*, vbi etiam easdem plerasque scripturas citat.

107. Etiam quum demutantur qualitates, &c.] Vide supra cap. 3. nu. 15. Legimus autem ex 3. *Vatic. MS. cod.* nec potest dici testa & argilla, addita voce: testa.

108. Anxia est, inquit, anima mea vsque ad mortem.] Ad verbum expressit vocem *Græcam* ἀνίστατο, quia illud ἀνίστατο excessum tristitiæ significat; idque non hic modo, sed etiam infra Tomo 5. lib. de *Fuga in perſes*. Pro quo vertit: trepidat, l. de *Resurr.* carn. c. 18.

109. Panis quem ego dederò pro salute mundi, caro mea est.] Videtur ex proposito transposuisse *Auctor* voces illas: pro salute mundi, quæ alioqui in *Latinis* exemplaribus postponuntur, & in *Græcis* necessario postponi debent, quia additur: ἵνα ἐγὼ δώσω, idque vt tanto significantius intelligatur, Christum veram carnem habuisse. Quod quum ex eo loco comprobet, certè excluditur eorum interpretatio, qui etiam eo loco apud *Ioannem* spiritualiter carnem intelligi volunt; eo quod sciant, si quem alium locum, certè istum, facere pro veritate corporis Christi in *Eucharistia*. Ego nihilominus putassem transmutandam dictam lectionem, nisi sequeretur paulo post: & illa, nempe caro, panis pro mundi salute: vbi etiam salutem vertit *Græcam* vocem ἵνα paraphrasticè; neque enim aliud vita, quàm salus seculi.

CAP. XIII.

110. Sed angelum (aiunt) gestauit Christus, &c.] Caput hoc inscripsimus: Aduersus alios quosdam, quod solus Christus sit saluficator noster, non angelus quem induerit.

111. in ignem præparatum diabolo & angelis eius.] Omitit quidem: æternum hic *Auctor*, sed quod cum subintelligat, verbis hisce subsequentibus indicat: numquam tamen illis restitutio repto missa est. Quæ sententia adnotanda contra demoniacos quosdam nostri temporis hæreticos, qui restitutionem etiam demonibus pollicentur, qui error iam olim in *Origenistis* damnatus est.

112. Idoneus enim non erat Dei filius, &c.] Ironice istud *Auctor* ex persona hæreticorum. Similiter infra lib. sequent. cap. 11. Et vtique idoneus est reficere.

113. saluficator.] Hanc vocem explicat, quum subdit: si duo salutis artifices. Vtitur verò eadem voce infra lib. 5. aduers. Marc. in translatione verborum *Apostoli* 1. *Thess.* 5. in aduentu Domini & saluficatoris nostri.

114. Dictus est quidem magni consilij angelus, id est, nuntius, &c.] Eodem modo hunc locum explicat, vt ἀγγελος propriè accipiat pro nuncio, infra Tomo 5. *Novatiæ* lib. de *Trinitate*, *B. Cyprian.* Test. lib. 2. cap. 21. *Hieron.* in *Comment.* *Hilar.* l. 4. de *Trinit.* *August.* de *Trinit.* l. 2. c. 13. l. 18. de *Ciuitate Dei*, cap. 35. & alibi, *Athanas.* lib. de beatit. *Filij*, *Iustinus Apol.* 2. pro *Christian.* & adu. *Tryphonem*, *Dionys.* *Areop.* lib. de *Cælesti Hierar.* cap. 4. *Epiphani.* in *Arrianos*, & *B. Ambros.* in cap. 10. ad *Rom.* alique complures, quorum ingentem copiam citat in hunc locum *Isai.* 9. *Leo* de *Castro*, aduersum modernos quosdam *Typographos*, a quibus omittitur: angelus; quam tamen vocem habent

Patres omnes, quotquot secundum adit. 70. locum hunc citarunt, pro quo ex Hebræo admirabilis consiliarius recte à B. Hieronymo vertitur, nam illud: *ἡ ἀρχὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς*, ex margine varie lectio *Aquila*, in textum 70. irrepisse, patet ex Eusebio lib. 9. *Demonstr. Euang. cap. 8.*

115. ut aliqui Gabriel aut Michael.] *Adieci*mus: aliqui, ex *Vatic. 3. MS. cod.* Sunt enim similes phrasæ suprà cap. 12. in *Lazarò* aliquo; & hoc cap. paulopost: in aliquo *Zacharia*; & alibi frequentissimè. Sive autem legas paulopost: de familiis cum 2. *Vatic. MS. cod.* sive: ex cum reliquis, perinde est.

116. Minuisti eum modicum quid citra angelos.] *Sic* castigauimus ex 3. *MS. cod.* pro: modico quid. *Legitur* quidem cap. sequent. Minorasti eum modico; sed etiam ea lectio bona est, omisso: quid. Interim prius illud habet *Auctor*, eundem locum citans & suprà *Tom. 1. lib. adu. Iudeos*, cap. 14. ac *Tom. 2. lib. de Corona milit.* cap. 14. & infrà lib. 3. *adu. Marcion.* quare etiam infrà sic legendum censerem, nisi obstarent ibi *MS. Vatican. 3. cod.* Accipi autem ab *Auctore* pro iisdem: citra, & infrà, & circa, & suprà, priori loco adnotauimus num. 162. *Tertullianicæ* item phrasæ sunt: si fortè, &: qua caro, qua autem spiritus.

117. Poterit hæc opinio Hebioni conuenire, qui nudum hominem, & tantum ex semine Dauid natum, non item & Dei filium constituit Iesum.] *Sic* omnino lego, addens: natum, ex 2. *Vatic. MS. cod.* & cum iisdem legens: non item; pro eo quod proxime accedens 1. edit. non idem; pro quo coniecerat quidem legendum: id est non, *Rhenanus*; sed illud magis placet. Plura verò de Hebione suprà adnotauimus lib. de *Præscr. adu. heret.* cap. 33. num. 192. & 48. *heret. 11. num. 313.* Quibus hic addo, quod eisdem *hereseos* etiam meminerint: de Christo nudo homine, *B. Ignatius Epist. ad Trallian. Irenæus*, quamquam tacite satis, lib. 1. cap. 26. lib. 3. cap. 1. & apertè lib. 4. cap. 59. *Eusebius Eccles. histor. lib. 3. cap. 21. alias 27. Hilar. lib. 1. de Trinit. Epiph. heret. 30. Philastrius, August. Theodor. Damasc. Honor. Isid. ac Hrabanus lib. de heres.* Contra alteram eius heresin, quod Christus ex semine viri natus sit; disputat *Auctor* infrà cap. 16. 17. ac 18. *Aduersus* verò *Viramque* facit illud quod habet infrà cap. 24. Et: Non ex sanguine, neque ex carnis & viri voluntate, sed ex Deo natus est; Hebioni respondit, nempe scriptura.

118. planè Prophetis aliquo gloriosorem.] *Adnotat* *Rhenanus* aliquo accipi, pro: in aliquo.

119. & ait mihi angelus qui in meloquebatur.] Rectè prius *Zachariæ* mentionem fecit, quia legitur istud *Zachar. 1. 2.* & sequi. cuius etiam est frequens quotidianum illud omnium Prophetarum: Hæc dicit Dominus. Vbi interim ad marginem adnotauimus *Isai. 1.* & sic de aliis. Legimus autem cum *Vatic. 3. MS. cod.* eo quod sit significatiuus: coram, & sua auctoritate, pro: ex.

120. Non angelus neque legatus, sed ipse Dominus saluos eos fecit.] Inuenitur hic locus *Isai. 63. iuxta 70.* pro eo quod ex Hebræo vertit *B. Hieron.* Non est tribulatus, & angelus faciei eius saluauit eos in dilectione sua, & indulgentia sua ipse redemit eos; vnde ex illis locis, quibus potissimum solent veteres probare Christi diuinitatem, vni rectè ante me adnotauit iam dictus *Leo de Castro doctiss. suo in Isaiam Comment.* citans non modo *Tertullian. infrà lib. 4. aduers. Marc.* ac *B. Cyprian. lib. 2. Testimon. adu. Iud. cap. 7.* sed præterea *BB. Iren. lib. 3. cap. 32. Higin. Pap. Epist. 1. decretali, Hilar. in Psal. 52. Athan. lib. 1. de fid. vnit. & trinit. & lib. 2. de Spiritu sancto contra Apollin. in fine. Ambros. de fide, lib. 2. cap. 9. Cyrill. contra heret. lib. 5. cap. 7. ac lib. 12. cap. 10. Epiph. in Actio, Chrysost. hom. 7. ad popul. Antioch. & lib. de Cognit. Dei, citato ab Euthym. Panopl. part. 1. tit. 8. Pelagium Papam Epist. ad Virgil. Episc. denique & Synod. Nic. 2. act. 6. Quibus adde etiam *B. August. tract. 24. in cap. 6. Ioannis*: ubi concordiam docet, quomodo alibi magni consilij angelus dicatur, & hic tamen non angelus nos saluos fecisse, sed ipse Dominus. Transpositæ sunt autem hic voces angelus & legatus, eo quod hic de angelo agat; infrà legitur, sicuti apud alios Patres: Non legatus neque angelus, seu nuncius. Peculiare est etiam *B. Cyprian. ubi suprà*, ut transferat senior, pro: legatus; vox interim *Græca**

ἡ ἀρχὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς pro seniore, etiam *Plutarcho* sic usurpatur.

CAP. XV.

121. Licuit & Valentino, &c.] *In*scriptionem huic capituli damus: *Aduersus* *Valentinum*, quod caro Christi spiritalis non sit, ex scripturis probari. De hoc enim errore Valentini sic suprà lib. de *Præscr. aduers. heres. cap. 49.* Hunc autem (nempe Christum) in substantia corporis nostri non fuisse, sed spiritale nescio quod corpus de cælo deferentem. Contra eundem sic *Polycarpus Epist. ad Philipp.* Omnis qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, hic Antichristus est, qualis fuit Valentinus. Similiter *Epiph. her. 31. ac alij qui de heres. scripserunt, Philast. August. Theodor. Damasc. Honorius, Isidorus, & Hrabanus.*

122. Dominus est Sabbati filius hominis.] *Videtur* legendum: etiam Sabbati, quia sic habetur *Matth. 12.* Verum refragantibus exemplaribus *Vaticanis*, nolui quid immutare.

123. Homo in plaga, & sciens ferre imbecillitatem.] Etiam hic desideratur vox: positus, nam non *Græcè* modò & *Latine* *Isai. 53. secundum 70.* sed etiam suprà *Tom. 1. lib. aduers. Iud. cap. 9.* legitur: Homo in plaga positus. Verum non habent *MS. cod. Vatican. neque Ambros. in Psalm. 61.* Vbi ad idem institutum hæc scriptura citatur, neque etiam *B. Cyprian. lib. 2. Testimon. adu. Iud. cap. 13.* neque ipse *Auctor* paulopost eandem scripturam repetens, neque etiam dicto lib. *aduers. Iud. cap. 14. aut infrà lib. 3. adu. Marc.*

124. Et homo est, & quis cognosceret illum?] Omnino castigari: cognosceret, pro: cognouit; quia præterquam quod *Græcè* est illud & in *Hebræis, Chaldeis, ac Latinis* exemplaribus, etiam *Auctor* id legit infrà lib. 3. *adu. Marc.* & suprà dicto lib. *adu. Iud. cap. 14. ubi vide Adn. nostras num. 163.* Eodem verò modo etiam *Epiph. legit her. 30. contra Hebionem* agens.

125. Et super nubes tamquam filius hominis.] Super nubes paraphrastice transtulit *Auctor*, pro eo quod *Græcè* & *Latine* est *Dan. 7.* & ipse *Auctor* legit suprà lib. *adu. Iud. cap. 14. & infrà lib. 4. adu. Marc.* cum nubibus. Desiderantur hic etiam voces: ecce, &: cæli, quæ alibi habentur.

126. Iesum Nazarenum virum vobis à Deo destinatum.] Quum destinatum vertit *Auctor*, debuit legisse *Græcè*, sicuti exemplaria quedam *Græca moderna, ἡ ἀρχὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς*, id est, demonstratum, declaratum, sive exhibitum; quod etiam legit haud dubie qui in *Syriacam* linguam vertit, ex qua *Latinus* interpret: quia à Deo apparuit apud vos. Alij codices legunt: *ἡ ἀρχὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς*, quod rectè vertit *vulgatus* interpret, approbatum. Accipit itaque: destinatum *Auctor*, pro: velut ad ictum propositum, id est, demonstratum; non secus atque dixit suprà lib. *adu. Valent. cap. 1. num. 10.* quos nunc destinamus hæreticos. Interpretatur autem virum *Auctor*, utique hominem.

127. Nam ut penes quendam ex Valentini factione legi, &c.] *Videtur* intelligere *Alexandrum*, de quo cap. sequ. eo quod addat: ille, tamquam de quo prius sit locutus. Legimus autem cum 2. *Vatic. cod.* Talia & ethnici volutabant, addita *Coniunctione.*

128. defecta citra filios hominum.] Rectè sic legunt *Vat. 3. MS. cod.* pro: despecta; more *Tertullianico*, qui passim pro actiuis uti solet; nam & suprà lib. *adu. Iud. cap. 14. & infrà lib. 3. adu. Marc.* legitur apud *Auctorem*: deficiens citra filios hominum; cui correspondet vox *Græca* *ἐκ τῶν ἀνθρώπων* apud 70. & veterum *Græcorum* lectio; immò & ea quæ hodie exstat ad verbum ex *Hebræo* translatio.

129. Agnoscunt hominem Deo mixtum.] Hunc locum imitatus videtur *B. Cyprian. lib. de I dolor. Vanit. quum dixit*: Deus cum homine miscetur. Quod quomodo intelligatur, explicat *Auctor* suprà c. 3. dum dicit: Non potes dicere: si natus fuisset, & hominem verè induisset, Deus esse desisset, amittens quod erat, dum adsumit quod non erat. Periculum enim status sui Deo nullum est. Non accipitur itaque illa mixtio, ut una fuerit natura; sed due secundum orthodoxos Patres natura in Christo agnoscenda sunt, diuina & humana. Itaque dum taxat eo loquendi genere significare volebat, licet Deus sit & homo, tamen non duos, sed unum esse Christum. Non tamen conuer-

sione

sione diuinitatis in carnem, sed adsumptione humanitatis in Deum.

CAP. XVI.

130. Insuper argumentandi libidine ex forma ingenij heretici.] *Titulum huic capiti damus: Quod Christus carnem veram adsumpserit, etiam si neque peccatricem, neque ex semine; contra Alexandrum hereticum. Est autem adnotanda argumentandi libido in hereticis, quam hic attingit; de qua latius supra lib. de Præscript. aduers. her. cap. 7.*

131. Alexander ille.] *Quin iste Valentinianus fuerit, non est dubium; colligitur enim id tum ex verbis supra indicatis n. 127. tum etiam ex his verbis sequentis capitis: Sed remisso Alexandro, cum suis syllogismis, quos in argumentationibus torquet; etiam cum Psalms Valentini, quos magna impudentia quasi idonei alicuius Auctoris interserit. Nescio an fortassis idem sit cum Alexandro Hierapolis Episcopo, quem scribit Suidas 9. capitibus conscripsisse, quid noui Christus in mundum intulerit, addens eam Orationem reconditis (forte ita obscurus ut deprehendi error facile non posset) sententius refertam esse. Pro quo facit, quod subinde in sequent. Auctor nouitatis nascendi Christi meminerit; præsertim cap. 20. & 21. ita tacite, quantum apparet, ad titulum libri Alexandri adludens. Est autem paulo post vox Tertullianica: suggestu, pro ornatu seu maiestate.*

132. Euacuauit peccatum in carne, &c.] *Præponit instituta materia gratia, quod Apostolus postponit Rom. 8. Ibi enim sic legitur: Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit, (sive, ut Auctor, euacuauit) peccatum in carne. Quæ voce euacuauit, videtur exprimere voluisse Auctorem energiam vocis Græcæ ὑπερῶς, quæ non tam damnare quam ad mortem damnare, atque adeo euacuare quodammodo significat. Atqui in similitudinem legimus ex 2. Vatic. MS. cod. cum vulgata additione Latina, pro: in similitudine.*

CAP. XVII.

133. Sed remisso Alexandro, &c.] *Hoc caput inscripsimus: Quod carnem Christus ex virgine lumpserit. Quod ipsum Argumentum latè etiam tractatum habes supra, ex iisdem penè scripturis, lib. adu. Iud. c. 9. & infra aduers. Marc. lib. 3.*

134. cum Psalms Valentini.] *Eorundem infra sit mentio iterum cap. 20. Nobis quoque ad hanc speciem Psalmi patrociniabuntur; non quidem Apostata & heretici, & Platonici Valentini, &c. Videtur autem ex posteriori loco, Valentinus una cum Nicolaitis & Gnosticis (quibus cum errorem adscribit Philastrius) non agnouisse Psalmos David. Quos postea imitatus Paulus Samosatensis (Euseb. teste Eccles. hist. l. 7. cap. 24.) Psalmos qui in Dominum Iesum dicebantur, cessare fecit, velut neotericos & nuper inuentos; à se verò compositos, diebus Pascha, in medio Ecclesia, mulieres canere iussit; ita ut horresceret si quis audiret. Quæ verba ideo in medium adducta, ut agnoscant quos Auctores imitentur nostri moderni Maroticorum potius quam Christi Psalmorum cantores, & cantatrices, idque tali cum boatu, ut animus audientium perhorrescat.*

135. ad vnā iam lineam congressionem dirigamus.] *De hac proverbiali formula inter Prolegomena.*

136. Quamquam liquit iam.] *Præteritum liquit (inquit Rhen.) usurpat à verbo liquere, pro claruit. Vide l. de Pœnit. n. 34. & de dedicandi verbo ibidem, n. 8.*

137. Emmanuelem nobiscum Deum.] *sic restitimus ex l. 3. adu. Marc. vti etiam supra l. adu. Iud. n. 97. adnotauimus. Item paulo post cum prima additione. Igitur si primus Adam de terra traditur, pro eo quod Rhenanus substituerat: Adam ita traditur. Atqui verbis illis: Virgo erat adhuc terra, &c. imitatus est Auctor Iren. l. 3. cap. 31. ac 32. situti & insequentibus.*

138. Et tamen nā mihi vacet (id est frustraneus fuerit) incursum in Christum (Adam ab Apostolo dictus est.) *sic iterum lego ex Vatic. 3. MS. cod. cum Rhenano, pro eo quod irrepserat: incursum Adā (vnde Christus Adam ab Apostolo dictus est) quod quidem paulo significantius est, sed illud Tertullianicum est. Nā autem (inquit idem Rhenan.) id est, certè, profectò, quasi dicat: Sanè vacaret mihi. Sic rursum lib. de Resurr. carnis, c. 8. Nā illa beatissima & gloriosissima, loquitur de carne resur-*

rectura. Vt ut etiam alibi frequenter. Secundum hanc nostram sententiam & istud interpretatur Latinus: Quasi dicat, Patiar primi & nouissimi Adæ similitudinem tanquam inanem mihi eripi; si terreni non fuit census homo eius. Solet enim quidam Ironia quasi aduersario concedere, id quod causæ suæ maxime fauet; ut aduersarium debilem ostendat.

139. imaginem & similitudinem suam, &c.] *Hic hæc duo coniungit, quum alibi separare soleat; de quo vide supra lib. de Baptis. cap. 5. num. 42.*

140. Immò concepit, &c. verbum diaboli semen illi fuit, &c.] *Cautè hæc legenda, sicut & illud: Enixa est denique diabolus fratricidam. Vehementia enim disputationis aliquando in eiusmodi phrasibus erumpunt Veteres, priusquam animaduertant. Nam non verè diabolus fuisse Caim fratricidam patet vel ex eo, quod paulo post eundem malum fratrem vocet; neque enim Caim verè frater Abel dici potuit; si ille ex diaboli, hic verò ex Adæ semine natus fuit.*

CAP. XVIII.

141. Nunc ut simplicius respondeamus, &c.] *Inscriptum caput istud: Quod Christus, quum esset Dei filius, non competebat ei ex semine nasci.*

142. nihilque haberet amplius Salomone, & amplius Iona.] *Tacite opinionem Hebionis, quod Christus non esset Dei filius, his scripturis Matt. 12. refutat: Ecce plus quam Iona hic, & Ecce plus quam Salomon hic; iterum transponens verba textus.*

143. aut si ex semine ipso factum est; dicat scriptura, &c.] *Adnotatu digna est etiam ista ex cod. MS. Vatican. 3. restitutio, pro eo quod erat mendosissime: ex semetipso; neque hic modo, sed & bis postea, ubi legimus: non ex semine ipso suggerit factum; & Si non ex semine ipso, sed ex alio. Quæ aduersatua fortassis occasionem dedit erroneæ lectionis; sed etiam illa constat cum nostra lectione.*

144. Quod in carne natum est, caro est, &c.] *Ad eundem modum loquitur Auctor infra lib. adu. Praxean: Disce igitur cum Nicodemo: Quia quod in carne natum est, caro est; & quod de spiritu, spiritus est. Est igitur peculiaris hæc Auctori lectio: in carne, pro eo quod codices omnes tam Græci quam Latini & Syriaci, Ioan. 3. & Veterum Commentarij tam Græcorum quam Latinorum: ex carne. inter quos B. Chrysost. nominatim etiam ex hoc loco incarnationem Christi probat, hom. 25. in Ioan. Quamquam interim c. 20. infra doceat in ea, & ex ea, pro iisdem in scripturis haberi.*

CAP. XIX.

145. Quid est ergo: Non ex sanguine, &c.] *Capiti huic inscriptionem damus: De loco scripturæ à Valentinianis adulterato: Non ex sanguine, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo natus est. Est autem hoc peculiare hic etiam Tertulliano ipsi cum Valentinianis, quod legunt singulari numero: ex sanguine, pro eo quod vocem Græcam αἷμα rectius vertit vulgatus interpres: sanguinibus, quomodo etiam Veteres quos vidi hactenus.*

146. adulteratores eius.] *Rectè vocat: adulteratores scripturæ hereticos hoc loco; quia, pro eo quod omnia exemplaria Græca, Latina, Syriaca, & Patres omnes constanter legunt, vti etiam haud dubiè Euangelista Ioannes: ex Deo nati sunt; ipsi singulari numero legerunt: natus est. Hoc interim mirum, quod eodem modo citet illam scripturam aduersus Hebionem, infra cap. 24.*

147. obduxero.] *Obducere (inquit Rhenan.) pro: conuincere, profligare, atque delere. Cui similes loci libros sequenti de Resurr. carnis, cap. 2. proinde & obducimus, ac: Obducti dehinc de Deo. Vide plures eiusmodi locos supra Apolog. nu. 572. ac 618. & lib. adu. Hermog. nu. 134.*

148. ut ostendat esse semen illud arcanum electorum & spiritualium.] *Vide de hoc supra lib. aduers. Valentinian. cap. 25.*

149. qui credunt in nomine Domini.] *Hic, etsi Græcè habeatur εἰς ὄνομα, id est, in nomen, tamen Latinorum versionem sequitur Auctor: in nomine; idque non hic modo, sed & paulo ante, quum dixit: credentes in nomine eius.*

150. ut de Domino scriptum est: & ex Deo natus est.] Istud Auctor, ex sententia non sua, sed secundum prædictam lectionem aduiteratam Valentini; quia nusquam in scripturis alibi legitur illud de Christo: & ex Deo natus est.

151. Oro vos, si Dei spiritus non de vulua, &c.] Quam sic habuerint MS. cod. Rhenani, & consentiant Vatic. 3. MS. cod. non placet quod substituit Rhenanus ex coniectura: Dei filius; quia etsi impropria sit illa locutio, non tamen propterea immutanda germana lectio; maxime quum Veteribus etiam alius usitata sit ea loquendi forma, uti adnotauimus ex B. Hieronymo ad lib. B. Cypriani de Idolor. vanit. num. 71. Et verò aliquo modo dicitur Christus Dei spiritus, quia Deus; sed proprie id non dici Auctor ipse indicat infra sub finem lib. aduers. Præceam, quum disertis verbis spiritum sanctum vocet tertium numen diuinitatis, & tertium nomen maiestatis. Omnino autem omittimus paulo post superfluum illud, & quod in se contradictionem continebat: extra vuluam, quum immediate præcedat: intra vuluam fieret.

CAP. XX.

152. Qualis est autem tortuositas vestra, &c.] Titulum huic capiti dedimus: Aduersus eosdem, quod non ex virgine, sed per virginem natum Christum agnoscerent. Valentini enim scribit apertius Auctor supra l. de Præscr. adu. her. c. 49. asseruisse: Christum quasi aquam per fistulam, sic per Mariam virginem transmeasse, nihil inde vel accipientem vel mutantem. Item lib. adu. Valentini. c. 27. Christum (inquiunt) in præpositionum quæstionibus positum, id est per virginem, non ex virgine additum; quia delatus in virginem transmeatorio potius quàm generatorio more processerit; per ipsam, non ex ipsa, non matrem eam, sed viam passus. Eundem etiam errorem illis adscribunt BB. Iren. l. 1. c. 1. eundem confutans l. 3. c. 18. 31. ac 32. (quomodo etiam Virgilius l. 3. contra Eutychen) Epiphani. her. 31. August. Theodor. Damasc. Honorius, Isidorus, Hrabanus, & Gratianus, tractantes de hæresibus.

153. Platonici Valentini.] Similiter supra lib. de Præscript. adu. heret. cap. 7. de eodem: Platonici fuerat, & cap. 30. Platonici sectator. In omnibus autem Platonem secutum Valentini, tum ibidem num. 39. tum pluribus locis lib. adu. Valent. ostendimus. De Psalmis autem eius vide supra num. 134.

154. Quia tu es qui auulsi me ex utero matris meæ, &c.] Vocem ἐκ τῆς μήτρας transtulit auellere, quam alij extrahere, addens illud matris meæ ex sequentibus verbis, ad maiorem emphasin. Deinde vocem γαστήρ, utrum, pro qua alij: Venter; & μήτρα, vuluam vertit; sunt enim omnia hæc synonyma. Legimus autem etiam secundo loco: Ecce aliud, ex 2. Vatic. cod. MS. pro: Ecce aliter.

155. per illum neruum umbilicarem.] Etiam hoc ad paradoxon pertinet. Auctoris, de aperto utero virginis Mariæ in Christi natiuitate, de quo inter Prolegomena.

156. pendentibus exinde venis sentinam illam, &c.] Vox: pendentibus, à pendo deriuari hic debet, non à pendeo; ac si dicat: Venis nature quodam debito persoluentibus sentinam illam, non secus atque pendere naulum dicimus.

157. regeneratio nostra spiritaliter ab omnibus inquinamentis sanctificata.] Locus adnotandus contra eos, qui per baptismum negant omnia inquinamenta nostra sanctificari, sed reatum manere; de quo vide Adnot. nostras supra lib. de Baptis. cap. 1. num. 4.

CAP. XXI.

158. Si ergo contendunt hoc competisse nouitati, &c.] Hoc caput inscripsimus, Quod verè ex virgine natus sit Christus, per scripturas probari. In quo Auctorem imitatur multisisdem scripturis adductis B. Cypri. Test. adu. Iud. l. 2. c. 8. 9. 10. & 11. Atqui ibi: accedant adhuc comminatus ad cōgressum, nouè comparatiuum deducit à cominus, siue comminus.

159. an & angeli conceptum & partum virginis adnuntiantes?] Intelligit tum angelum, qui in somnis apparuit Ioseph, Matth. 1. tum Gabrielem angelum, qui missus ad Mariam virginem, Christi conceptum & partum adnuntiavit.

160. an & omnis iam scriptura quæcunque matrem

pronuntiat Christi?] Reperiuntur hæ scripturæ Matt. 1. 2. 12. 13. Marc. 3. Luc. 1. 2. 8. Ioan. 2. 6. 19. & Act. 1.

161. Benedictus fructus uteri tui.] Sic omnino restituiimus ex Vatic. 2. MS. cod. pro: Beatus; quia & Græcè est εὐλογημένος & non modo B. Cyprian. sed & Patres omnes ita vertere solent.

162. An quia ipse est flos de virga profecta ex radice Iesse, &c.] Omnino lego: profecta, pro eo quod erat nullo sensu bono: proiecta; nam I. Isai. 11. legitur ἐξ ἐλευσινος, id est, egredietur seu, ut legit Auctor infra lib. 5. adu. Marc. Prohibet virga de radice Iesse; pro quo interim paraphrasticè supra lib. adu. Iud. c. 9. nascetur; ubi & l. adu. Marc. 3. locum hunc eodem modo explicatum videre est. Atqui legunt quidem MS. 3. Vatic. cod. eruitur in fructum; sed: eruditur, Tertullianum est.

163. & Iesse per Dauid sciant adherere. Ideò hunc fructum, &c.] Etiam hic locus ita restituendus, pro eo quod erat: & Iesse per Dauid sciant adherere Deo. Hunc fructum, nihil enim ad institutum faciebat illud: Deo, & sensum obscurabat.

164. ex lumbis Dauid, &c.] More suo addidit ad duas scripturas Auctor, Psalm. nempe 131. & Act. 2. aut saltem, sicuti Lucas ibidem, ita etiam ventris nomine lumbos intelligit hic Auctor. Nam pro eo quod legitur Psalm. 131. secundum omnes, & ipsum Auctorem infra l. aduers. Marc. 3. Iurauit Dominus Dauid, &c. de fructu ventris tui (Græcè τῆς κοιλίας) ponam super thronum tuum; Act. 2. sic interpretatur Petrus: Propheta igitur quum esset, & sciret quia iurando iurasset illi Deus; de fructu lumbi eius (Græcè τῆς ὀσφύος) sedere super sedem eius.

CAP. XXII.

165. Deleant igitur & testimonia dæmonum, &c.] Quum eiusdem sit argumenti hoc caput cum precedenti, nouo titulo non est opus.

166. Filium Dauid proclamantia Iesum.] Etiam hunc locum restitui ex Vatic. 3. MS. cod. omiſſa Præpositione: Ad, planè superflua. Porro mirum est, ad quem locum hic adducat Auctor, quum nusquam legantur apud aliquem Euangelistarum dæmonia filium Dauid proclamantia Iesum; sed dumtaxat ab iudicatur Marc. 1. & Luc. 4. Quid nobis & tibi Iesu Nazarenæ? & Luc. 4. Quia tu es filius Dei; item Matth. 8. Quid nobis & tibi Iesu fili Dei; nusquam verò fili Dauid, nisi fortè ipsi codices ita legerint, verum, quod illud magis miraculo conueniat. Videtur etiam hic memoria lapsus, ut alibi non semel, qui illud Chanaem matris, Matth. 15. Miserere mei fili Dauid, filia eius à dæmonio vexata adscripserit, aut putauerit matrem id ex ore filie dixisse. Certe ipse Auctor infra l. 4. adu. Marc. tractans 4. cap. Luca, legit, & pulcherrimè explicat illud: Iesu Nazarenæ, & rursum: Tu es filius Dei.

167. Matthæus fideliss. Euangelij commentator, &c.] Magna (inquit Rhenan.) laus Matthæi Euangelistæ.

168. Liber genituræ Iesu Christi, &c.] More suo genituram dixit Auctor, pro generatione, sicuti etiam lib. sequenti de Resurrect. carn. à conditione genituræ.

169. & in semine tuo benedicentur omnes nationes, &c.] Etiam istud partim sumpsit ex veteri Testamento, Gen. 22. ac 26. partim ex nouo, Gal. 3. quia pro illo quod illic legitur: in semine tuo, legit Apostolus: in te; qui tamen etiam, verbis non multo post sequentibus hic citatis, illud explicat: Non dixit seminibus, tamquam de pluribus, sed semini, tamquàm de vno, quod est Christus. Omnino enim lego: semini, pro eo quod erat: semine, & addo secundo: tamquam, quia sic legunt Apostoli exemplaria Græca, Latina, & Syriaca. Atque adeo videtur etiam Apostolus respexisse, non solum ad illum locum Gen. 22. sed & ad alias promissiones, quæ Abraham dictæ sunt, & semini eius, Gen. 12. 13. 15. & 17. aut fortassis etiam (si hic in sensu abundare liceat) respexit Apostolus ad illud Cantici Mariæ, Luc. 1. Sicut locutus est ad patres nostros Abraham & semini eius. Atqui cum Apostolo omittit hic Auctor terræ, quod habetur additum in Genesi, & etiam supra reperitur l. adu. Iud. c. 1. Dissentit autem in hoc à vulgato interprete, quod vertat: de seminibus, ac: de vno, quod ille: in, utrobique; vox Græca ὅτι utrumque significat, Syriaca translatio neutrum habet.

CAP. XXIII.

170. Sed agnoscimus adimpleri, &c.] Titulum huius capituli ipse Tertullianus indicat: Quod in illis adimpleatur Prophetia Simeonis, de signo cui contradicetur.

171. & in signum cui contradicetur.] Sic legimus partim ex 1. editione, partim ex 1. Vatic. MS. cod. pro: quod contradicetur, tum quod appelleretur paulo post: signum contradicibile, tum quod Græcè sit Luc. 2. ἀντιλεγομεν; quod denique etiam sic legant B. Aug. in Psal. 88. & Origenes in homiliis alicubi.

172. Propterea dabit vobis Dominus ipse signum.] Omnino sic legendum patet, tum ex voce Græca: ὁ κύριος, tum ex voce Hebræa: Adonai, Isai. 7. quare etiam supra Tom. 1. lib. adu. Iud. cap. 9. & apud B. Cypri. Testim. l. 2. c. 9. ubi hætenus: Deus legitur.

173. Academici isti, &c.] Propterea Academicos vocat hos hereticos, quod, sicut illi, nihil certi adfirmarent.

174. non virgo quantum à partu.] De hoc paradoxo Auctoris, quod pro se etiam Helvidius citabat (quod repetitur infra Tom. 5. lib. de Monogam.) inter Prolegomena nostra latius. Omittimus autem cum 3. Vatic. cod. MS. particulam: hoc, bis repetitam; legentes cum Evangelista Matth. 5. Quod amplius, hoc à malo est; & illud: non nupsit, superfluum, ubi legimus: in partu suo nupsit, ipsa patefacti corporis lege; de quo altero paradoxo etiam inter Prolegomena latius; hic dumtaxat, sanum aliquem sensum scriptura sequentis adferemus.

175. Omne masculinum adaperiens vuluam, &c.] Hanc scripturam citat Auctor, sicut est Luc. 2. Nihil interim hæc scriptura facit pro opinione Auctoris; quia sic potest intelligi, ut Christus quidem naturalia virginis Mariæ membra apererit, sic tamen ut pudicitia virginitatis claustra non conuelleret. Proinde eleganter quidam Græci (à Reuerend. Domino Iansenio citatus Comment. Concord. Euang. cap. 10.) Solus (inquit) Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam naturaliter seruauit. Et B. Hieronym. lib. 2. aduers. Pelagian. Solus Christus clausas portas vulue virginis aperuit: quæ tamen clausæ iugiter permanserunt. Hæc est enim porta Orientalis clausa, per quam solus Pontifex, ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est, siue autem legas cum excus. Dei filius, siue cum Vatic. 3. MS. cod. sancti filius, perinde est; sicuti etiam legendo: clausam patefecit, aut: clusam.

176. Legimus quidem apud Ezechielem de vacca illa quæ peperit, & non peperit, &c.] Ad dimus ex 3. Vatic. MS. cod. &c. quare autem diligens Lector, ubi hæc scriptura reperiri possit. Reperitur quidem Job 21. iuxta translationem Hieronymi. Vacca peperit, & non est primata fructu suo, pro quo quis posset conuicere lectum esse: & est primata fructu suo; nisi longe aliter Græcè esset, & hic Ezechiel citaretur. Ex eisdem legimus: ne vos iam tunc prouidens (aut peruidens) spiritus sanctus; pro eo quod erat: ne nos iam nunc, corrupit.

CAP. XXIII.

177. Quod enim Esaias iaculatur, &c.] Caput hoc inscriptum: Quod eosdem hæreticos etiam aliæ scripturæ suggillant.

178. Væ qui faciunt dulce amarum, & tenebras lucem.] Infra haud absimiliter Scorpiaco adu. Gnosticos, cap. 1. Væ qui dulce in amarum, & lumen in tenebras conuertunt; utrobique sensum potius quam verba Isai. 2. citans; nam ibi legitur verbis transpositis etiam secundum 70. Væ ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, ponentes amarum dulce, & dulce amarum. Lego autem ex 3. Vatic. MS. cod. & caro non alia sit quam videtur.

179. Ego sum (inquit) Deus; & alius absque me non est.] Videtur hoc sumptum ex Isai. 45. cap. ubi legitur: Ego Dominus Deus, & non alius; & rursum: & non est Deus præter me, ut etiam supra adnotauimus lib. aduers. Hermogen. cap. 6. num. 26. Simile est etiam illud Isai. 46. Ego sum Deus, & non est Deus præter me; & Deuter. 32. Videte quod ego sum, & non est Deus præter me. Lego autem ex dictis 3. Vatic. MS. cod. Et cum aliàs (id est sicuti loqui solet, alio loco) pro: alio.

180. Ante me Deus non fuit.] Etiam hoc ex Isai. sumptum

c. 46. ubi secundum 70. legitur: Ante me non fuit alius Deus; quod quum alij quidam ad filium, Auctor potius ad patrem Deum refert, dum addit: nescio quas illas Æonum Valentinianorum Genealogias pulsar; de quibus vide supra integrum librum aduers. Valentin. cum Genealogia dictorum Æonum à nobis restituta. De scriptura vero qua Hebion respondetur, supra cap. 19. secundum quod omittimus: & cum 3. Vatic. MS. cod. legentes utrobique: de cælo, pro: de cælis. Quid denique energeia, lib. de Præscript. adu. her. cap. 30. num. 175. & de prouerbiorum signum dirigit, vide nostra Prolegomena.

181. Qui negat Christum in carne venisse, hic Antichristus est.] Quum istud reperiatur in 2. Epist. Ioan. patet Auctorem epistolam illam non minus quam primam pro authentica habuisse; de qua alicubi supra latius, quæ etiam Ioannis Apostoli epistolam vocat Aurelius à Chullabi Episcopus in Synodo Africana sub Cypriano.

182. Sicut & definiens ipsum quoque Christum vnum.] Intelligit Apostolum Paulum, apud quem 1. Cor. 8. legitur: & vnus Dominus Iesus Christus. Valentiniani autem sunt, qui alium faciunt Christum, alium Iesum. De quibus vide supra lib. adu. Valentin. cap. 27. Siue autem legas: sub tribus arbitris, cum excusis, siue cum MS. 3. Vatic. cod. testibus, perinde est.

183. alium ceteris passiuum.] Passiuum ceteris (inquit Rhen.) vocat communem ceteris, hoc est, non differentem à ceteris, nec eximium, sed vulgarem, vilemque. Sic passiuum nomen Dei dicit, & passiuum conuictum adu. Marcion. lib. 1. pro communi & promiscuo. Item passiuos discipulos adu. Valentin. hoc est, inconstantes atque passim vagos, nec vni magistro addictos. Rursus licentiam passiuam lib. 1. Ad uxorem, & passiuum censum lib. de Monogam. Porro videtur hoc vocabulum Afris fuisse peculiare. Nam quum Decretorum ingens illud volumen, quod Burchardus Vormatiensis Antistes congegit ante Gratianum, aliquando euoluere, reperi illud in tertia constit. Carthaginiensis Concilij, quæ sic habet: Martyrum dignitatem nemo prophanus infamet, nec passiuæ corpora, quæ sepultura tantum propter misericordiam Ecclesiasticam commendari mandatum est, redigant, ut aut infamia præcipitatos, aut alio peccato discretos non ratione vel tempore competenti, quo martyria celebrantur, martyria nomine appellent. Ceterum eius Synodi constitutiones perscripsisse fertur Aurelius Carthaginiensis Episcopus. Passiuæ corpora, vocat qualibet. Passiuitatem etiam usurpat Tertullianus plus semel in sequentibus opusculis, pro libertate in malam partem, quæ homo sit inconstans, & nunc ad hoc, nunc ad illud versabilis. Addit Latinus esse illum Canonem à Rhenano citatum 1. Carthag. concilij cap. 2. & quod eiusdem Concilij cap. 7. legatur: communio passiuæ, id est, indifferens, cuius nullo habito discrimine passim permissa.

184. per quod suam quoque in alia carne resurrectionem adseuerant.] Vide de hoc errore Valentinianorum supr. lib. Præscr. adu. her. c. 49. nu. 315. ad illud: Resurrectionem huius carnis negat, sed alterius. Videntur enim aliam carnem, id est, non eandem, resuscitandam adfirmasse.

185. Sed bene, quod idem veniet de cælis, qui est passus, &c.] Adcludere mihi videtur ad illud Act. 1. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.

186. Et videbunt & agnoscent qui eum confixerunt.] Citat hanc scripturam, non tam sicut Zachar. 12. atque Ioan. 19. reperitur, quamquam etiam in hoc diuersus sit, quod explicationis gratia addat: & agnoscent, deinde legat: qui eum confixerunt, pro eo quod Evangelista, in quem transfixerunt, Græcè, Latine, & Syriacè. Quomodo interim etiam legunt Vatic. 3. MS. cod. infra lib. de Resurr. carn. cap. 26.

187. qui adfirmant carnem in cælis vacuum sensu, ut vaginam exempto Christo sedere.] Hunc absurdissimum errorem qui adfirmauerint, querat diligens Lector. Illum autem, quo Christum sine carne cælos ascendisse dicebant, adtribuit Philastrius Pasionistæ, & Seleucianis, ac Hermianis, quod carnem exspoliata, quum in cælum ascenderet, in sole posuerit Christus, iuxta illud: in sole posuit tabernaculum suum; ad quem posset videri

addere Auctor, si legeret: in sole vacuum, ubi legitur: in cœlis; sed ea castigatio nimis foret libera, maxime cum Tertulliano illi posteriores videantur.

CAP. XXV.

188. Sed hætenus de materia præsentis, &c.] Titulum Epilogi huic capiti dedimus. Lego autem omnino: aduersus omnes præiudicauerimus, pro eo quod erat: prædicauerimus.

189. Vt autem clausulam de Præfatione communi

faciat RESURRECTIO CARNIS NOSTRÆ ALIO LIBRO DEFENDENDA.] Sic hunc locum distinximus & correximus ex i. Vatic. MS. cod. pro eo quod erat: Vt autem clausula de Præfatione communi faciat, resurrectionem, &c. Vult enim Præfationem communem sequentis libri de Resurrectione carnis, facere clausulam huius libri.

190. manifesto iam.] Subauditur (inquit Rhenan.) existente, ut Græci ὁ μὲν ὄντος.

ARGUMENTVM LIBRI DE RESURRECTIONE CARNIS,
PER IACOBVM PAMELIVM.

- I. **D**E Resurrectione carnis scripturus Auctor, imprimis tradit eam etiam seculo, & præsertim Platonis ac Pythagorici non ignotam fuisse.
- II. **D**E CARNE CHRISTI, tum DE DEO CARNIS AVCTORE, ET CHRISTO CARNIS REDEMPTORE, libris ADVERS. MARCIONEM scriptis; quod Anima resurrectionem non negent, præter solum Lucanum; contra quem Anima immortalitatem libro DE ANIMA tutatus sit.
- III. Proinde hæreticos non debere vulgi in ea deneganda ignorantiam sequi.
- IIII. Neque enim obstare, carnis quam prætendunt ignobilitatem.
- V. Primum, quod à Deo facta sit.
- VI. Item, quod Dei manu exstructa.
- VII. Quod iam limus in carnem reformatus & immutatus sit.
- VIII. Quod apud Christianos caro abluatur, vnguatur, signetur, manusimpositione adumbretur, corpore & sanguine Christi vescatur; denique post conflictationes animæ, ieiunia, virginitatem, viduitatem, pro nominis Christi fide moriatur.
- IX. Quod Christus, carnem etsi infirmam, & peccatricem, dilexerit.
- X. Quod denique scripturis caro illustretur.
- XI. Neque verò, Dei potentiam excedere Resurrectionem carnis.
- XII. Diuina enim potentia exemplum esse; diei ac noctis; hyemis & æstatis; veris ac autumnis, vicissitudines.
- XIII. Phœnicem etiam Orientis alitem, qui semetipsum funerans renouat.
- XIIII. Atqui, & causam restitutionis carnis idoneam subesse, Dei in bono remunerando & malo puniendo iudicium.
- XV. Quum enim operarum inter se anima & caro societatem habeant; oportere etiam, aut pœnæ aut gratiæ communicare mercedem.
- XVI. Etsi enim vas animæ caro appelletur; non tamen propterea, non & meritis animæ communicare.
- XVII. Atque adeò, quum Anima facta per carnem administrantur; non sufficere, animam foueri aut cruciari sine carne, pro operibus carnis.
- XVIII. Deinde apud omnes edictum Dei pendere: Resurrectionem mortuorum.
- XIX. Quam quidam malè in imaginariam significationem distorquent.
- XX. Non omnia enim Prophetas per imagines concionatos; tum quod, si omnia figuræ, quid erit illud cuius figuræ; tum quod in ipsum Christum insigniora quæque luce clarius, verè non figuratè, adimpleta sint.
- XXI. Tot quoque esse instrumenta diuina ita apertè corporalem contestantia resurrectionem; ut nullam admittant figuratæ significationis suspicionem.
- XXII. Respiciendum esse denique ad illas scripturas, quæ non sinunt credere, resurrectionem aut iam factam, aut ab excessu statim vitæ fieri.

Etsi